

Соціальна педагогіка : навчально-методичні матеріали для підготовки бакалаврів соціальної педагогіки : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. П. Гусака, Л. Грицюк. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. - 683 с. С. 554 – 564.

УДК 37.013.42(072)

І.І. Сидорук – кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри соціальної педагогіки

Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами
*Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки
педагогічного інституту Східноєвропейського
національного університету ім. Л. Українки*

У статті представлено навчально-методичне забезпечення з курсу «Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами». Подано: загальні відомості про навчальну дисципліну; термінологію, яку повинен засвоїти студент при вивченні курсу; завдання до практичних занять; тематику модульних робіт, завдання для самостійної роботи студентів; індивідуальні навчально-дослідні завдання; рекомендовану літературу.

Ключові слова: соціальний педагог, діти-сироти, сирітство; соціальне сирітство, інтернат, будинок сімейного типу, прийомна сім'я, опіка, піклування, соціальний гуртожиток.

Сидорук И.И. Социально-педагогическая работа с детьми-сиротами.

В статье представлено учебно-методическое обеспечение курса "Социально-педагогическая работа с детьми-сиротами". Подано: общие сведения об учебной дисциплине; терминологию, которую должен усвоить студент при изучении курса; задание к практическим занятиям; тематику модульных работ, задания для самостоятельной работы студентов;

индивидуальные учебно-исследовательское задание; рекомендованную литературу.

Ключевые слова: социальный педагог, дети-сироты, сиротство; социальное сиротство, интернат, дом семейного типа, приемная семья, опека, забота, социальное общежитие.

Sydoruk I.I. Social-pedagogical work with children-orphans.

In the article the ьфеукшфді providing is presented from a course "Socialpedagogical work with children-orphans". It is given: general information about educational discipline; terminology that a student must master at the study of course; a task is to practical employments; subjects of module works, task for independent work of students; individual educational-experience tasks; recommended literature.

Key words: social teacher, children-orphans, orphanhood; social orphanhood, boarding-school, house of domestic type, receiving family, guardianship, caring, social dormitory.

I. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Таблиця 1.

	За навчальним планом		
	денної форми навчання (4 р.)	заочної форми навчання (5 р.)	заочної форми навчання (3 р.)
Цикл навчального плану до якого належить навчальна дисципліна	вільного вибору студентом	вільного вибору студентом	вільного вибору студентом
Семестр вивчення навчальної дисципліни	7	8	3
Кількість кредитів відповідних ECTS	1	1	3
Загальна кількість годин	36	36	108
Змістових модулів	1	1	1
Лекції	12 годин	10 годин	10 годин
Практичні	12 годин	4 години	6 годин
Самостійна робота	8 годин	14 годин	62 години
Індивідуальна робота	4 години	8 годин	30 годин
Кількість контрольних модульних робіт	1	–	–
Кількість контрольних робіт за навчальним планом	1	1	–

Форма контролю	підсумкового	Залік	Залік	Залік
----------------	--------------	-------	-------	-------

II. Термінологія, яку повинен засвоїти студент при вивченні курсу:

сирітство; соціальне сирітство; соціальні сироти; безпритульні діти; бездоглядні діти; діти-втікачі з освітніх установ; діти-втікачі з зовні благополучних сімей; діти з діагнозом дромоманія; діти, що за своїми психологічними ознаками схильні до постійного перебування на вулиці; дитина-сирота; діти, позбавлені батьківського піклування; усиновлення (удочеріння); будинок дитини; дитячі будинки; дитячі будинки змішаного типу; загальноосвітні школи-інтернати; допоміжні школи-інтернати; притулки; опіка; піклування; соціальний супровід; планування; план; принцип планування; етапи планування; класифікація, види, структура, форми планів; прийомна сім'я; дитячий будинок сімейного типу; діти-вихованці; батьки-вихователі; прийомні діти; прийомні батьки; соціальне житло; соціальний гуртожиток; СОС-дитяче містечко; деривація; госпіталізм; психічна деривація; сенсорна деривація; комунікативна деривація; материнська деривація; соціальна деривація; пізнавальна, когнітивна, емоційна, психокультурна, духовна, психомоторна деривація; реактивація; перенаучіння; реєдукація; ре соціалізація; адаптація; біологічна, психологічна, соціальна адаптація; активна, пасивна адаптація; дезадаптація дитини-сироти; права дитини; захист прав дитини; соціальний гуртожиток; батьківство; материнство; усвідомлене батьківство; усвідомлене материнство; батьківські установки, очікування; батьківське ставлення; батьківські почуття; батьківська позиція; батьківська відповідальність; стиль сімейного виховання; конфлікт; залежність; адиктивна поведінка; соціально-педагогічна профілактика; первинна, вторинна, третинна профілактика.

III. Завдання до семінарських (практичних, лабораторних) занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основні напрями соціально-педагогічної діяльності в закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування

Практичне заняття 1.1. Проблема сирітства в Україні (2 год.)

1. Сирітство як соціальне явище.
2. Категорії дітей, які мають статус дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування.
3. Мета, завдання, типи інтернатних закладів для дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
4. Документи, на підставі яких, дитина приймається в інтернатні заклади.

Основна література: 17, 59, 80, 81.

Додаткова література: 6, 32, 46, 49, 54, 83.

Практичне заняття 1.2. Загальні аспекти діяльності соціального педагога у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування (2 год.)

1. Основні функціональні обов'язки соціального педагога в закладах інтернатного типу.
2. Види соціально-педагогічної діяльності в дитячому будинку та школі-інтернаті.
3. Основні ролі соціального педагога у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.
4. Планування соціально-педагогічної діяльності в інтернатному закладі.

Основна література: 15, 17, 23, 28, 29, 36, 48, 55, 67, 68.

Додаткова література: 7, 10, 11, 13, 14, 18, 24, 26, 62, 65

Практичне заняття 1.3. *Депривація і вихованці дитячих будинків та шкіл-інтернатів (2 год.)*

1. Особливості деприваційних проявів в дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

2. Типи депривації.

3. Психологічні особливості вихованців дитячих будинків та шкіл-інтернатів.

4. Корекція деприваційних розладів.

Основна література: 44, 72, 91, 93.

Додаткова література: 42, 64, 92.

Практичне заняття 1.4. *Інноваційні форми опіки дітей-сиріт в Україні та технологічні аспекти соціальної роботи в них (2 год.)*

1. Технологічні аспекти соціальної роботи у прийомній сім'ї.

2. Технологічні аспекти соціальної роботи у дитячих будинках сімейного типу.

3. Технологічні аспекти соціальної роботи у СОС-дитячому містечку.

Основна література: 24, 53, 60, 61, 79, 82.

Додаткова література: 51, 66, 78.

Практичне заняття 1.5. *Адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (2 год.)*

1. Сутність і специфіка адаптації дитини у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

2. Діагностика адаптації вихованців у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

3. Мета, завдання, зміст, діяльності соціального педагога з адаптації дитини у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

4. Форми, методи, засоби діяльності соціального педагога з адаптації дітей, які залишилися без піклування батьків у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Основна література: 2, 12, 33, 42, 47, 50, 69.

Додаткова література: 1, 5, 52, 94.

Практичне заняття 1.6. *Особливості роботи соціального педагога в соціальному гуртожитку (2 год.)*

1. Головна мета діяльності, призначення соціального гуртожитку.

2. Завдання та обов'язки соціального педагога у соціальному гуртожитку.

3. Основні етапи роботи соціального педагога із мешканцями соціального гуртожитку.

4. Форми та методи соціально-педагогічної роботи із мешканцями соціального гуртожитку.

Основна література: 19, 20, 21, 22, 63.

Додаткова література: 13, 57.

IV. Тематика контрольних (модульних) робіт

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. *Основні напрями соціально-педагогічної діяльності в закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування*

1. Сирітство як соціальне явище.

2. Сутність понять "сирітство" і "соціальне сирітство".

3. Державні заклади опіки дітей в Україні, їх мета та завдання.

4. Категорії дітей які приймаються в інтернатний заклад.

5. Документи, на підставі яких дитина приймається в інтернатний заклад.
6. Причини і шляхи інституалізації дітей з функціональними обмеженнями.
7. Види соціально-педагогічної діяльності в дитячому будинку та школі-інтернаті.
8. Основні ролі соціального педагога у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.
9. Види планування.
10. Особливості деприваційних проявів в дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
11. Типи депривації.
12. Функції соціального педагога у соціальному гуртожитку.
13. Посадові обов'язки соціального педагога у соціальному гуртожитку.
14. Мета діяльності соціального педагога у соціальному гуртожитку.
15. Основна мета діяльності СОС-дитячого містечка.
16. Корекція деприваційних розладів.
17. Особливості створення прийомної сім'ї.
18. Технологія роботи з дітьми-сиротами у прийомних сім'ях.
19. Особливості створення та функціонування ДБСТ.
20. Особливості роботи соціального педагога в соціальному гуртожитку.
21. Сутність і специфіка адаптації дітей-сиріт у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.
22. Діагностика адаптації вихованців у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.
23. Мета, завдання, зміст, форми, методи, засоби діяльності соціального педагога з адаптації дитини-сироти у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.
24. Сутність та основні компоненти усвідомленого батьківства.
25. Соціально-педагогічний аналіз чинників формування усвідомленого батьківства.
26. Мета, завдання, зміст підготовки вихованців інтернатного закладу до виконання сімейних ролей батька і матері.
27. Форми, методи, засоби підготовки вихованців інтернатного закладу до виконання сімейних ролей батька і матері.
28. Специфіка та сутність адиктивної поведінки підлітків.
29. Етапи формування адиктивної поведінки підлітків.
30. Класифікація адиктивної поведінки.
31. Конвенція ООН про права дитини: мета, завдання, структура документа, основні положення.
32. Особливості соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки дітей-сиріт.
33. Мета, завдання, зміст, форми, методи, засоби соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки.

V. Завдання для самостійної роботи студентів (6 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основні напрями соціально-педагогічної діяльності в закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування

Тема 1. Традиційні форми опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (1 год.)

Ознайомитися з Положенням про дитячі будинки та загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Тема 2. Загальні аспекти діяльності соціального педагога у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування (1 год.)

Проаналізувати план роботи соціального педагога інтернатного закладу для дітей-сиріт на навчальний рік та розробити практичні рекомендації з метою його вдосконалення.

Тема 3. Депривація і вихованці дитячих будинків та шкіл-інтернатів (1 год.)

Розробіть анкету для виявлення депривації у дітей школи-інтернату.

Тема 4. Інноваційні форми опіки дітей-сиріт в Україні та технологічні аспекти соціальної роботи в них (1 год.)

Охарактеризуйте досвід зарубіжних країн щодо опіки над дітьми-сиротами.

Тема 5. Адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування (1 год.)

1. Ознайомтеся з різними методиками діагностики соціально-психологічної адаптації дітей молодшого шкільного, підліткового, юнацького віку у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

2. Розробіть орієнтовану програму діяльності соціального педагога з адаптації дитини у закладах для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Тема 6. Особливості роботи соціального педагога в соціальному гуртожитку (1 год.)

Розробіть орієнтовану програму діяльності соціального педагога у соціальному гуртожитку.

VI. Індивідуальні навчально-дослідні завдання (4 год.)

Кожному студенту необхідно виконати індивідуально-дослідне завдання з курсу, що вивчається, за самостійно обраною темою в обсязі до 10 сторінок. Обов'язковими структурними компонентами ІНДЗ є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), актуальність порушеної проблеми, мета, завдання, основний зміст дослідження, висновки з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо проблеми, список використаної літератури.

VII. Рекомендована література

1. Адаптивные процессы в социальной работе и методика их регулирования // Технология социальной работы: Учеб. пособ. / Под ред. И.Г. Зайнышева. – М.: ВЛАДОС, 2000. – С. 49-58.

2. Безпалько О.В. Соціальна адаптація / О.В. Безпалько // Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навчальний посібник. – К.: Логос, 2003, – С. 26-27.

3. Братусь І. Програма “Школа батьківства” / І. Братусь // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 6. – С. 35–47.

4. Братусь І. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини (методичні матеріали) / І. Братусь, А. Гулевська-Черниш, Т. Лях // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 5. – С. 36–49.

5. Вихованці інтернатів про себе і своє життя / О.М. Балакірева, О.О. Яременко, Н.П. Дудар та ін. – К. : УІСД, 2000. – Кн. 1. – 134 с.

6. Волинець Л.С. Права дитини в Україні: проблеми та перспективи / Л.С. Волинець. – К. : УІСД, 2000. – 74 с.
7. Вчимося жити самостійно: Навчально-методичний посібник для роботи з учнями випускних класів інтернатних закладів / За заг. ред. А.Й. Капської. – К.: ДПКСМ, 2002. – 220с.
8. Вязнікова О.В. Формування навичок усвідомленого батьківства у старшокласників / О.В. Вязнікова // Психологічна газета. – 2006. – № 16. – С. 13–16.
9. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства : навч. посібник / Т.В. Говорун, В.П. Кравець та ін. – Т., 2004. – 144 с.
10. Гикава Г. Характеристика основних об'єктів соціально-педагогічної діяльності // Соціальний педагог. – 2008. – № 12. – С. 45-49.
11. Горова О. Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі / О. Горова // Психолог. – 2006. – № 34. – Вкл. – 32 с.
12. Дементьева И. Социальная адаптация детей-сирот / И. Дементьева // Социальная педагогика. – 2003. – № 2. – С. 64–73.
13. Дергач В. Правове виховання в роботі соціального педагога // Соціальний педагог. – 2007. – № 5. – С. 18-23.
14. Дети в кризисных ситуациях: профилактика негативных явлений и социально-психологическая помощь / под общ. ред. И.Д. Зверевой. – К. : Научн. свет, 2001. – 63 с.
15. Дєдов І. Організаційно-методичні вимоги до діяльності соціального педагога освітнього закладу / І. Дєдов // Соціальний педагог. – 2008. – № 12. – С. 33–34.
16. Дзюбо Л. Усвідомлене та відповідальне батьківство як передумова повноцінного сімейного виховання / І. Дєдов // Психолог. – 2005. – № 28. – С. 18–20.
17. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка / За ред. М. Боришевського, Г. Бевз. – К. : – 2005. – 375 с.
18. Долинська Л.В. Ускладнене спілкування в учнів шкіл-інтернатів / л. В. Долинська – К.: 2005. – 187 с.
19. Доннік М. С. Соціальний гуртожиток – шлях до самостійності випускників шкіл-інтернатів / Марія Доннік // Наукові записки. – Вип. 83. – Серія : Пед. науки. – Кіровоград, 2009. – С. 66-70.
20. Доннік М. С. Технології соціально-педагогічної діяльності фахівця соціального гуртожитку / Марія Доннік // Наукові записки. – Вип. 91. – Серія : Пед. науки. – Кіровоград, 2010. – С. 79-83.
21. Доннік М. С. Соціальний гуртожиток як провідний інститут соціалізації молоді, позбавленої батьківського піклування / М. С. Доннік // Зб. наук. пр. інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України за ред. С. Д. Максименка. Т. XII. – Ч. 1. – К., 2010. – С. 197-208.
22. Доннік М. С. Соціальний педагог як провідний фахівець соціального гуртожитку / М. С. Доннік // Наукові записки. – Вип. 88. – Серія: Пед. науки. – Кіровоград, 2010. – С. 92-96.
23. Жуков В.В. Ти і твої права (тренінг для підлітків 13-17 р.) : метод. розроб. / В.В. Жуков // Практична психолог. та соціальна робота. – 2001. – № 9. – С. 28–31.
24. Заверико Н. Соціально-педагогічні технології профілактики ризикованої поведінки неповнолітніх / Н. Заверико // Вересень. – 2007. – № 1/2. – С. 95–102.

- 25.Зелінська Т. Гендер: новий погляд на материнство // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 55-57.
- 26.Знаємо та реалізуємо свої права / О. Денисова, Я.М. Квітка, Г.Г. Ковчанич, С.Ф. Константінов. – К. : Міленіум, 2002. – 164 с.
- 27.Золотова Г.Д. Нові підходи до профілактики адиктивної поведінки / Г.Д. Золотова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2004. – № 1. – С. 74–79.
- 28.Канішевська Л. Специфіка виховання соціальної зрілості учнів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт / Л. Канішевська // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 4. – С. 77–85.
- 29.Кобилецька В. Річний план роботи соціального педагога на 2007/08 рік / В. Кобилецька // Соціальний педагог. – 2008. – № 11. – С. 3–10.
- 30.Ковальчук І. Сутність та особливості статевої соціалізації // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 3. – С. 66-73.
- 31.Ковальчук І.А. Статева соціалізація учнів як психолого-педагогічна проблема / І.А.Ковальчук // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 4. – С. 46-51.
- 32.Конвенція ООН з прав дитини: шляхи практичного застосування : метод. рекомендації / упор. Г.М. Лактіонова та ін. – К. : Наук. світ, 2001. – 37 с.
- 33.Кононко О. Шкільна адаптація та психологічний вік / О. Кононко // Початкова школа. – 2002. – № 1, – С. 6-10.
- 34.Короспіль М.П. Батьківська сім'я як важливий чинник гендерної соціалізації дитини / М.П.Короспіль // Психологічна газета. – 2004. – №8. – С. 30-31.
- 35.Кравець В.П. Психологічні та психолого-педагогічні аспекти формування усвідомленого батьківства / В.П. Кравець. – К. : Академія, 2001. – 244 с.
- 36.Ліпсюк А. Пропозиції щодо планування діяльності соціальних педагогів / А. Ліпсюк // Соціальний педагог. – 2008. – № 12. – С. 22–24.
- 37.Львовичкіна О. Соціалізація підлітків-правопорушників як педагогічна проблема / О. Львовичкіна // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 4. – С. 42 – 45.
- 38.Максимова Н.Ю. Алкоголь: вживання і зловживання / Н.Ю. Максимова // Безпека життєдіяльності. – 2004. – № 3. – С. 23–27.
- 39.Максимова Н.Ю. Психологічні чинники вживання алкоголю / Н.Ю. Максимова // Безпека життєдіяльності. – 2003. – № 11. – С. 35–38.
- 40.Максимовська Н.О. Методологічні підходи до аналізу поняття “культура материнства” (соціально-педагогічний аспект) // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2006. – № 3. – С. 64-74.
- 41.Максимовська Н.О. Соціально-педагогічний аспект дослідження культури материнства // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 4. – С. 37-45.
- 42.Мардахаев Л. В. Адаптація, дезадаптація і реадаптація человека / Л. В. Мардахаев // Социальная педагогика: Учебник. – М.: Гардарики, 2003. – С. 81-95.
- 43.Матеріали щодо планування діяльності, ведення документації і звітності усіх ланок психологічної служби системи освіти України // Інформ. збірн. Мін. освіт. України. – 2000. – № 20. – С. 3–17.

44. Матейчек З., Лангмейер Й. Психологическая депривация в детском возрасте / З. Матейчек, Й. Лангмейер – Авиценум: Мед. изд-во Прага, 1984.
45. Міжнародна конференція “Терапія і профілактика соціальної та психологічної залежності” // Соціальний педагог. – 2007. – № 5. – С. 51–62.
46. Мовчун А. “Кожна дитина має право ... на особливий захист і допомогу держави” / А. Мовчун // Початкова школа. – 2002. – № 9. – С. 41–45.
47. Нечай С. Адаптація дітей-сиріт до нових умов життя / С. Нечай // Дошкільне виховання. – 2001. – № 6. – С. 18–19.
48. Овчарова Р. В. Социально-педагогическая деятельность в учреждениях интернатного типа / Р. В. Овчарова // Справочная книга социального педагога. – М. : ТЦ Сфера, 2001. – 480 с.
49. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Р. В. Овчарова. – М. : ТЦ “Сфера”, 2001. – 480 с.
50. Осницкий А. К. Определение характеристик социальной адаптации / А. К. Осницкий // Психология и школа. – 2004. – № 1. – С. 43–55.
51. Павленко Л. Як досягнути прогресу у справі забезпечення прав дитини в Україні відповідно до між нар. стандартів / Л. Павленко // Історія України. – 2000. – № 42. – С. 11–12.
52. Панченко С. Проективна методика “Школа звірів” (Діагностика адаптації учасця до школи) / С. Панченко // Журнал для батьків. – 2002. – № 3. – С. 20–21.
53. Пеша І. В. Дитячі будинки сімейного типу як особлива форма сімейної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування // Український соціум, 2003. – № 1 (2), – с. 72-80.
54. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов’язаної із захистом прав дитини: постанова від 24 вересня 2008 р. № 866 / Україна. Кабінет Міністрів // Урядовий кур’єр. – 2008. – № 204. – С. 7-15.
55. Планирование социально-педагогической работы // Л. С. Нагавкина и др. Социальный педагог: введение в должность. – СПб. : Каро, 2002. – С. 37–46.
56. Планування соціально-педагогічної роботи // Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога. – К.: Кондор. – С. 203-208.
57. Подготовка к семейной жизни детей-сирот: Методические рекомендации к программе ситуационно-интерактивной игры “Дочки-матери” // Социальная педагогика. – 2006. – № 1. – С. 99-109.
58. Поліщук В. Сфери професійної діяльності та функції соціального педагога / В. Поліщук // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 3. – С. 79–87.
59. Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України та Міністерства України у справах сім’ї, дітей та молоді від 21.09.2004 р. № 747 / 460 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1278-04>
60. Положення про дитячий будинок сімейного типу затверджено постановою Кабінету Міністрів України : від 26 квітня 2002 р. N 564 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF/ed20120523>

61. Положення про прийомну сім'ю затверджено постановою Кабінету Міністрів України : від 26 квітня 2002 р. N 565 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF/ed20120523>

62. Попова О.Ю. Проблеми соціально-педагогічної роботи у процесі підготовки старшокласників до сімейного життя // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2005. – № 2. – С. 81-88.

63. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про соціальний гуртожиток» від 8.09.2005 р. № 878 // Відомості Верховної Ради України – 2005. – № 16, – С. 44-47.

64. Права дитини: від витоків до сьогодення / авт.-упор. Г.М. Лактіонова, Л.В. Пироженко, О.В. Сухомлинська та ін. – К. : Либідь, 2002. – 280 с.

65. Правовий статус дитини в українському національному законодавстві : робочі матеріали проекту “Захист прав дитини як професія”. – К., 2001. – 26 с.

66. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : постанова від 8 жовтня 2008 р. № 905 / Україна. Кабінет Міністрів // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 209. – С. 4-16.

67. Проектирование и планирование социально-педагогической деятельности // Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога: Учеб. пособ. – М.: Академия, 2002. – С. 240-249.

68. Про планування діяльності та ведення документації соц. педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами системи МОН України: наказ від 28.12.2006 р. № 864 // Психологічна газета. – 2008. – № 5. – С. 9.

69. Программа работы социального педагога “Адаптация” // Овчарова Р.В. Справочная книга социального педагога. – М. : ТЦ “Сфера”, 2001. – С. 396–402.

70. Професія соціальний педагог / упоряд. О. Главник ; за ред. К. Шендеровського, І. Ткача. – К. : Главник, 2006. – 112 с.

71. Рудюк Т. Документація соціального педагога / Т. Рудюк // Соціальний педагог. – 2007. – № 1. – С. 14–16.

72. Рычкова Н.А. Дезадаптивное поведение детей: диагностика, коррекция, профилактика : учеб. пособие / Н.А. Рычкова. – М. : ГНОМ, 2001. – 96 с.

73. Сізанов А.Н. Профілактика куріння серед школярів (7-11 класи) / А.Н. Сізанов, Н.Н. Поплавський, В.А. Хриптович // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 4. – С. 50–62; № 5. – С. 77–80; № 6. – С. 57–61; № 7. – С. 68–72; № 11. – С. 75–80.

74. Сорочинська В.Є. Організація роботи соціального педагога : навч. посібник / В.Є. Сорочинська. – К. : Кондор, 2005. – 198 с.

75. Статистичний звіт про роботу соціального педагога : рекомендації від 05.03.08 № 1/9-128 // Соціальний педагог. – 2008. – № 6. – С. 3–7.

76. Степанова О.А. Профилактика школьных трудностей у детей : метод. пособие / О.А. Степанова. – М. : ТЦ “Сфера”, 2003. – 128 с.

77. Талько М., Матковська О. Планування роботи соціального педагога в школі / М. Талько, О. Матковська // Соціальний педагог. – 2008. – № 8. – С. 3–9.

78. Технологии и методы профессиональной деятельности социального педагога // Овчарова Р.В. Справочная книга социального педагога. – М. : ТЦ “Сфера”, 2001. – С. 259–364.

79. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу: Збірник методичних матеріалів / Авт. кол. Г.М.Бевз, А.Й.Капська, Н.М. Комарова та ін. – К.: Державний інститут проблем та молоді, 2003. – 188 с.

80. Типове положення про притулок для дітей служби у справах дітей : від 9 червня 1997 р. N 565 [Електронний ресурс] // Режим доступу : [http : // zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-97-%D0%BF/ed20120523](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-97-%D0%BF/ed20120523)

81. Типове положення про притулок для дітей служби у справах дітей : від 9 червня 1997 р. N 565 [Електронний ресурс] // Режим доступу : [http : // zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-97-%D0%BF/ed20120523](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-97-%D0%BF/ed20120523)

82. Типове положення про СОС-дитяче містечко затверджено постановою Кабінету Міністрів України : від 15 березня 2006 р. N 310 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/310-2006-%D0%BF/ed20120523>

83. Типове положення про соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко) затверджено постановою Кабінету Міністрів України : від 27 грудня 2005 р. N 1291 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1291-2005-%D0%BF/ed20120523>

84. Тіунова О.В. Розвиток психологічної готовності до материнства у старшокласниць засобами просвітницького тренінгу / О.В. Тіунова // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 4. – С. 34–44.

85. Тютюнник О. Тренінг як форма соціального навчання підлітків при здійсненні первинної соціально-педагогічної профілактики вживання наркотиків / О. Тютюнник // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 1. – С. 89–95.

86. Тютюнопаління та його профілактика // Шкільний світ. – 2004. – № 2. – Вкл. – С. 1–3; № 4. – С. 3–12.

87. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини : метод. матер. / під заг. ред. Г.М. Лактіонової. – К. : Наук. світ, 2004. – 107 с.

88. Усвідомлене право – право на кожен день / упоряд. та заг. ред. Т.П. Авельцева, Н.В. Зимівець. – Дніпропетровськ : Січ, 2001. – 315 с.

89. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини / під заг. ред. Г.М. Лактіонової. – К. : Наук. світ, 2002. – 105 с.

90. Чухілевич О. Конструктивне вирішення конфліктів / О. Чухілевич // Психолог. – 2007. – № 25–27. – С. 63–67.

91. Шебанова В.І. Експрес-діагностика агресивного типу реагування молодших школярів у ситуаціях фрустрації / В.І. Шебанова // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 3. – С. 4–7.

92. Штепа О.С. Превентивна корекція спілкування молодших школярів з невротичними проявами / О.С. Штепа // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 2. – С. 10–22.

93. Штепа О.С. Програма тренінгу спілкування для учнів середніх класів / О.С. Штепа // Все для учителя. – 1999. – № 15–16. – С. 83–85.

94. Якимчук О. Організація адаптаційного періоду учнів 1-х і 5-х класів / О. Якимчук // Психолог. – 2003. – № 40. – С. 15–19.